

VILLA JOANA, UN MUSEU PER RECORDAR JACINT VERDAGUER I DIFONDRE LA SEVA OBRA

Margarida TINTÓ i SALA

A la presentació de la *Guia del Museu Verdaguer*, de Vallvidrera, acabada de publicar, vaig escriure unes reflexions que ara escau de recordar:

«Arreu del món trobem edificis que ens indiquen que allà ha viscut algú que, al llarg de la seva vida, va destacar d'una manera excepcional en un determinat aspecte de la cultura i que el seu nom, a través de la seva obra, ha traspassat les pròpies fronteres i ha esdevingut universal.

Es pot tractar, tan aviat d'un edifici de gran valor arquitectònic com, ben sovint, d'un de petit i modest; però la funció és sempre la d'apropar-nos, més que no pas a l'artista, a l'home amb les seves vivències, als seus objectes personals, als seus familiars i amics, als veïns, als carrers, al paisatge, en definitiva, a tot un entorn que ens ajuda a comprendre millor la gran obra que el féu sobresortir.

Un d'aquests edificis és la masia Villa Joana, coneguda pel fet que l'escriptor Jacint Verdaguer hi sojornà amb l'esperança de recuperar-se de la malaltia que l'afectava i on morí pocs dies després. Verdaguer havia passat la infantesa al camp, a la Plana de Vic, i en tota la seva obra són moltes les pàgines que dedica a les muntanyes, als rius, als arbres, a les flors i als ocells i a tota la vegetació, i això ens fa pensar que Villa Joana, en plena natura, fou un lloc ben adient per acollir els darrers dies de mossèn Cinto. Aquest fet ha donat a la casa i al seu entorn un valor sentimental molt singular i de fort arrelament popular. Sentiment que s'ha mantingut ferm i inalterable en el decurs dels anys i que ha fet possible que les estances que ocupà s'hagin conservat. Però no n'hi ha prou amb la conservació d'un patrimoni; és necessari que tothom el pugui veure i, així, apropar-se més a la figura cabdal de la Renaixença i a la seva obra que fou decisiva per al restabliment de la llengua catalana».

Ara bé, ¿de quina manera s'ha de conservar i presentar aquest patrimoni que té una marcada empremta sentimental? L'any passat vaig assistir a París, a la Sorbona, a un col·loqui internacional sota el lema *Artist's Home / Gallery / Monument* / on precisament es va debatre aquesta qüestió sense arribar a una conclusió convincent. Enfront d'edificis totalment transformats amb una instal·lació museística amb les més modernes tecnologies en la qual el record personal de l'artista que l'havia ocupat gairebé era imperceptible (Fundació Le Corbusier), en visitàrem d'altres dels quals podríem dir metafòricament, és clar, que no s'ha tret ni la pols que el pas del temps hi ha anat

amuntegant (Museu-taller Bouchard, Museu Gustave Moreau), per citar els casos extrems. Però sí que tots coincideixen en els objectius: són centres on es conserva, s'exposa i pot consultar-se l'obra de l'artista que hi residí o simplement hi treballà. D'altres han passat a ser grans biblioteques i arxius, amb documents personals, amb les diverses edicions, les traduccions i adaptacions, en el cas de tractar-se d'un escriptor, com és el Museu de Hans Christian Andersen, a Copenhaguen. Tots són, en definitiva, centres obligats de consulta per a aquells que es proposen d'estudiar a fons la vida del personatge i la seva obra.

L'any 1989, a instàncies de les diverses associacions verdaguerianes, l'Ajuntament de Barcelona, al qual pertany el Museu Verdaguer, n'emprengué la reestructuració. En aquell moment el Servei de Museus em demanà de fer-me càrrec de dur-la a terme. Aleshores em vaig dedicar, amb l'experiència que tenia de molts anys de conservadora al Museu d'Història de la Ciutat de Barcelona, a estudiar les solucions que d'altres països han donat a aquests museus especials on la part d'exposició s'ha d'adaptar necessàriament a edificis antics sovint provistos d'un mobiliari que cal respectar. L'objectiu que calia perseguir era el de compaginar els tres elements que he citat abans: la part sentimental que la Villa Joana conserva en les estances que ocupà Jacint Verdaguer al final de la seva vida, que és l'origen del Museu (*Artist's Home*), explicar, mostrar i divulgar la seva obra (*Gallery*) i recuperar en tot allò possible la forma de vida que tenia aleshores la finca (*Monument*).

Bé que per a un museòleg aquestes són les línies importants a traçar dins el que són les seves competències i el que realment fa il·lusió de posar en pràctica, va ser necessari postposar-les per dedicar-me a altres afers més prosaics i deixar de banda, en un inici, tota la poesia que comporta el binomi Villa Joana – Jacint Verdaguer.

En primer lloc calia crear una infraestructura per poder fer funcionar el Museu i actualitzar pressupostos, ja que aquest iniciava una nova etapa amb entitat pròpia, desvinculat totalment del Museu d'Història de la Ciutat.

Les primeres actuacions s'encaminaren, doncs, a solucionar problemes bàsics i fonamentals, com ara les conduccions de fluid elèctric i les canonades d'aigua i un sistema de calefacció adequat al temps present.

El Museu depèn directament del Centre Gestor de Museus de l'Ajuntament de Barcelona, creat recentment i, també, rep una important col·laboració del districte municipal de Sarrià-Sant Gervasi al qual pertany, que es fa càrrec de les obres de restauració de l'edifici. Per ara, ha reconstruït la reixa a l'entorn del pati que dona més seguretat al Museu; ha reparat la teulada i el bigam i actualment refà el sòl de la terrassa superior.

En l'ordre interior, el Museu han continuat la tasca de recerca de materials —ja ben important en l'època de la direcció de J.M. Garrut— amb la finalitat de poder sistematitzar millor l'exposició de les peces i alhora reestructurar els serveis.

Completem les fitxes descriptives de les peces, que ja trobarem iniciades i les registrem i inventariem amb la fotografia corresponent que ha realitzat el

Servei Fotogràfic de Museus. Hem registrat els llibres de la biblioteca (actualment uns 600). Els llibres són fonamentals per poder explicar l'obra de Jacint Verdaguer i, per tant, és el material motiu d'exposició. També hem aplegat una collecció important de goigs (270) i vídeos. Alhora treballem en l'adquisició de discs i *cassettes* per a formar una fonoteca.

Quan em vaig fer càrrec del Museu, aquest exhibia algunes peces que necessitaven una restauració; així la «chaise-longue» de vîmet en la qual descansà Jacint Verdaguer, treball que ha realitzat la casa MIMBRE'S, de Barcelona, la qual també ha fet una reproducció de la tauleta de la *Sala de Consulta* i la garita. El servei de restauració del Museu, a càrrec d'Enric Ortega, ha restaurat la pica del lavabo de Mn. Cinto, la cuina econòmica central —recuperació d'un espai important de la casa i que desperta molt d'interès entre els visitants, especialment joves— i ha netejat els guixos originals dels germans Miquel i Lluçia Oslè que serviren per a realitzar els relleus del monument a Verdaguer, al passeig de Sant Joan, a Barcelona i que s'exhibeixen en una sala nova.

Tot són materials que recollim, inventariem, classifiquem i preparam a l'espera de poder ocupar el pis dalt tant bon punt les obres siguin acabades. La intenció és dedicar aquestes Sales a exhibir d'una manera més completa i didàctica la producció literària de l'escriptor i la seva vinculació a la Renaixença i als seus contemporanis. Ens fa ser optimistes el fet que el nombre de visitants augmenta considerablement i cada dia hi ha més joves que el visiten, especialment dissabtes i diumenges. Es tracta d'un públic molt crític que hi acut periòdicament tot fent una passejada.

No oblidem que l'entorn de Villa Joana també ha millorat. Els accessos estan en condicions i provistos d'il·luminació, el bosc net així com tot el parc de Collcerola on és situat el Museu. Aquesta tasca la duu a terme el Patronat Metropolità del Parc de Collcerola que té la seu principal prop del Museu. Per altra banda el Servei de Municipal de Parcs i Jardins ha procedit al desbrossament de l'eixida que feia anys no s'havia netejat.

És evident que el Museu Verdaguer té unes característiques especials que el diferencien dels altres museus municipals de Barcelona: la seva situació en plena natura i lluny de tot entorn urbà; l'edifici, una masia amb unes estances provistes de mobiliari de principis del segle XX, de gran valor sentimental; una dedicació concreta a un escriptor que li dóna el nom i un fons especialment literari i documental. Ara bé, amb les peces dels fons que trobarem en condicions, aquelles que hem restaurat i les reconstruïdes així com les noves adquisicions i donatius, m'he decidit a traçar unes línies de reestructuració museològica que configuren el Museu en dos grans espais:

a) *el narratiu* que ens expliqui la vida i l'obra de Jacint Verdaguer, tot iniciant el recorregut llegint el pensament que Verdaguer escrigué per a cada dia de l'any reunit en *Roser de tot l'any*. Procurem il·lustrar els fets més transcendents de la seva vida amb un del seus poemes, o bé un goig, un passatge de la seva prosa, etc.

b) *el sentimental*, part essencial del Museu, que correspon a les Sales conservades que ocupà Mn. Cinto. S'intenta que sigui el màxim de fidel al moment que hi passà a residir Verdaguer, el 17 de maig de 1902 —el mateix dia que complia 57 anys— acceptant l'ofertament del propietari de Villa Joana, el senyor Ramon Miralles i Vilalta, i on morí vint-i-quatre dies després, el 10 de juny. Tenim fotografies que mostren com eren les sales. Penso en aquella gran galeria, només amb els quatre mobles de vímet que hi tenia... això sí, des d'allà podia contemplar el massís de Montserrat, el seu estimat Montserrat.

L'activitat principal del Museu Verdaguer la constitueix la commemoració de l'aniversari de la seva mort, a Villa Joana, el 10 de juny, amb una missa a l'oratori de la casa i l'ofrena floral, al capvespre, a l'hora que finà. És un acte molt arrelat principalment entre el veïnat de Vallvidrera. Aquests últims anys aquest acte s'ha vist ampliat amb una representació teatral: *A l'ombra del Canigó*, a càrrec del grup teatral «Titelles Marduix» (1989); un concert per la Banda Municipal de Barcelona (1990) i un concert a càrrec de l'Orfeó de Sants, programat i preparat especialment per a l'acte del Museu, amb textos i cançons de Jacint Verdaguer poc conegudes. L'assistència a aquests actes, que es fan a l'aire lliure, a l'era de Villa Joana, és ben considerable.

Però, així que em vaig fer càrrec de la direcció del Museu, vaig tenir clar que s'havia d'establir una relació de col·laboració amb les diverses associacions de verdaguerians —de la Plana de Vic i de Barcelona— perquè en definitiva el propòsit de tots és recordar la figura de Jacint Verdaguer i difondre l'obre que ens llegà, per això el Museu vol restar obert a acollir aquelles propostes que en aquest sentit se li facin.

Puc dir, amb satisfacció, que la meua tasca al Museu trobà de seguida suport moral. L'Associació Mn. Jacint Verdaguer que presideix Josep Miracle, ànima de la creació del Museu, col·labora i és present en els actes de l'aniversari de la mort de Verdaguer, a Villa Joana. Hem rebut alguns donatius dels «Amics de Verdaguer» de Vinyoles d'Orís i de Sant Hipòlit de Voltregà. També el P. Illa ha continuat fent-nos a mans els llibrets dels «Aplecs de Matagalls», que edita. I així mateix, resultat d'aquesta col·laboració, ha estat el passat mes d'abril la presentació de la sèrie d'*Anuaris Verdaguer*, que edita EUMO amb una aportació de l'Ajuntament de Barcelona; a l'acte intervingué el Dr. Joaquim Molas, catedràtic de literatura, a la Universitat de Barcelona. L'assistència fou ben nombrosa. I en aquest moment la meua presència al Col·loqui invitada per la «Societat Verdaguer».

Per altra banda, el Museu ha estat aquest any 1991 l'escenari de dues filmacions: la primera, un vídeo sobre la vida de Jacint Verdaguer, titulat *Verdaguer «L'espiga enmig de la zitzània?»*, d'una hora de duració, que realitzà TV2; la segona, una pel·lícula del director Jaime Camino, titulada *El llarg hivern*; el tema, però, es referia a l'època de l'escola de sords-muts que hi hagué a Villa Joana a partir de l'any 1922, quan la finca fou adquirida per l'Ajuntament de Barcelona. La cessió d'una còpia, que és obligat quan es filma en un museu, ha permès ampliar la col·lecció de vídeos.

Aquestes són en línies generals les directrius que el Museu ha emprès i la tasca que està duent a terme des de l'any 1989 el petit equip que hi treballa, que treballa amb dedicació i competència a fi d'actualitzar-lo, sistematitzar els materials a exposar i els del fons per poder fer del Museu un centre accessible al gran públic i posar a l'abast d'estudiosos de Verdaguer uns materials per poder ser consultats i, ben segur, que hi trobaran sorpreses, per què la vessant d'investigació és la menys coneguda del Museu, i potser celebrar el proper Col·loqui a Villa Joana.